

ונחלקו בכך תלמידי רב בדעתו; רב הונא אמר הלכה ואין מורים כן, רב אדא בר אבהו אמר הלכה ומורים כן. ואף רב הונא הורה והפקיר שעורים קלופים ששטח אחד ברה"ר – לפי שהיה אותו אדם מותרה ועומד. א. בשבתם, כתבו התוס' ומאירי שלדברי הכל הלכה ומורים כן לזכות בו. וכן כתב הטור וכן הסכים מהרש"ל – שלא כדעת הר"ן שאף בזה מחלוקת.

ב. מרש"י או"ז וראב"ד נראה שהבא לישראל אומרים לו 'אסורין משום גזל'. (ולשון ריא"ז 'אם בא ליטול רשות מב"ד אין מרשין אותו ואין מורין לו היתר בדבר אלא אומרין לו שאסור לו לזכות בממון חבירו'). ואולם במאירי משמע שרק נמנעים מלהורות לו התר מפורש.

ג. הלכה כרב שקנסו גופם, שרבו של זעירי היה (רמב"ם רא"ש וש"פ). ברמב"ם משמע שהלכה ומורים כן [כדעת האמוראים המוזכרת לאחרונה. בהגר"א]. והרא"ש פסק הלכה ואין מורים כן, כתנא קמא – אלא כן התרו בו [כמה פעמים. או"ז] ולא סילק. וכן נקט רש"ל.

ואמר רב נחמן בר יצחק: לא קנסו הגוף אלא בדבר שיש בו שבת, מה שאין כן כגון הופך את הגלגל, שאסור משום גזל, כמו ששנו בברייתא.

ונסתפקו האם קנסו מיד או רק לאחר שבא השבת. ולא נפשט הספק. הלכך אין מוציאים ממון מחזקת בעליו. ואין מועילה תפיסה בספקא דדינא (או"ז, רא"ש). ודעת הרמב"ם המאירי והריא"ז שמועילה תפיסה. [ומהרש"ל הכריע שב'תיקו' אין מועילה תפיסה אבל בבעיא שלא נפשטה מועילה].

דף לא

סה. א. שני קדרים שהיו מהלכים זה אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון – האם חייב הראשון בנזקי השני?

ב. שלשה קדרים שהיו מהלכים זה אחר זה, נתקל הראשון ונפל, ונתקל בו השני, ונתקל השלישי בשני – מה דינם?

ג. מה הדין כשנפל גם השלישי מחמת הראשון?

א. שני קדרים שהיו מהלכים זה אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון והזוק; לדברי רבי מאיר שהנתקל פושע הוא – חייב בכל אופן. ולדברי חכמים שאינו פושע – חייב רק אם היתה לו שהות לעמוד ולא עמד (רבי יוחנן). רב נחמן בר יצחק אמר: אפילו לא היה לו לעמוד חייב, שהיה לו להזהיר. ורבי יוחנן סובר שלא היה לו להזהיר מפני טרדתו.

הרי"ף והרמב"ם (נ"מ יג, ה; חו"מ ו, ח) ואו"ז ומהרי"ח פסקו הלכה כרבי יוחנן. וכן נראית דעת המאירי. וכן נקט רש"ל לעיקר.

והרא"ש תמה שלכאורה יש לפסוק כרב נחמן בר יצחק שהוא מאוחר, שהיה תלמידו של רבה. ועוד שתירוצי הגמרא לרבי יוחנן תירוצים דחוקים הם. (יש להעיר שהרא"ש להלן פירש המשנה דהיה בעל קורה ראשון בשעמד לפוש, והיינו כריו"ח). וכן דעת הרי"ד (כ"ה בפסקיו לפנינו. וע' ריא"ז) והריא"ז וכן נקט הרשב"א, כרב נחמן בר יצחק.

ב. שלשה קדרים שהיו מהלכים זה אחר זה. נתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון והשלישי בשני – אמרו בברייתא שהראשון חייב בנזקי שני והשני חייב בנזקי שלישי. ואם הזהירו זה את זה – פטורים.

אמר רבא: ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו. שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אבל לא בנזקי ממונו. ופירשו דבריו למסקנא: הראשון חייב הן על הנזקים שארעו בהיתקלות מגופו הן בנזקים שארעו בתקלת כליו, אלא שהכלים דין 'בור' להם [לרב דוקא כשהפקירם ולשמואל אפילו לא הפקיר] ופטור על הכלים. והשני חייב רק בנזקים שהזיק גופו ולא על נזקי כליו.

לפרש"ג, לרבא – נתקל פושע. ואם כן הראשון פושע בנפילתו והשני אנוס. אמנם שניהם חייבים על נזקים שארעו מגופם מפני שהיה להם לעמוד / להזהיר. ודינם כאדם המזיק וחייבים על כלים. אבל בנזקים שארעו מממונם, הראשון חייב [מלבד על כלים, שבור פטור עליהם] והשני פטור, ובין שהפקיר בין שלא הפקיר.

הרי"ף – כפירוש הרמב"ן והרא"ש – מפרש דברי רבא כחכמים שהנתקל אנוס, ואעפ"כ ראשון חייב מפני שהיה לו לעמוד. וחייב אף על נזקי כלים מפני שהוא 'אדם המזיק' ולא 'בור'. וכשממונו הזיק חייב רק כשלא הפקירו, שאם הפקיר – הרי זה מפקיר נזקו לאחר נפילת אונס. ואילו השני שטרוד יותר בנפילתו, אינו כאדם המזיק אלא גופו נעשה כ'בור' וממונו פטור לגמרי [שהשלכתם מתייחסת אל הראשון. רמב"ן].

ובעל המאור פירש (וכן נראה שפירש הרי"ג מגאש) שלרבא נתקל פושע כרבי מאיר. ומאידך סובר שהראשון פטור על כלים אף כשהזקן מגופו – לשמואל – כי גופו נעשה 'בור' ופטור על הכלים. ופסק בעה"מ 'נתקל פושע'. ולדבריו יוצא שבנזקי גוף מגוף הכל חייבים. נזקי כלים מממונו (לרב, כשהפקירו) – כולם פטורים. נזקי גוף מממונו – ראשון חייב (שנתקל פושע) ושני פטור (כדרבא, שהשני אנוס בנפילתו). נזקי כלים מגוף – לרב כולם חייבים, ולשמואל כולם פטורים. וכן היא דעת הרי"א"ז.

והרא"ש [בדעת התוס'] נקט גם הוא שגופו של ראשון נעשה 'בור' [לשמואל], אלא שלדעתו זהו רק לפי מה דקיימא לן כחכמים שנתקל לאו פושע, אבל לרבי מאיר נידון הוא כאדם המזיק וחייב על הכלים [ואפילו השני שנתקל בראשון שלא בפשיעה, מ"מ לרבי מאיר יש פשיעה מסוימת בהיתקלותו]. ולפי"ז להלכה כולם חייבים על נזקי אדם שארעו מגופם [שהיה להם לעמוד] ופטורים על הכלים [לשמואל, שאף בשלא הפקיר הוי 'בור']. וכן פטורים על נזקים שארעו מממונם שהפקירוהו, כדין מפקיר נזקו לאחר נפילת אונס. וכן נראית דעת הרמב"ם (יג, יומ"מ) והמאירי. [ואם לא הפקירו הממונו – הראשון חייב משום בורו, והשני פטור – ש'בורו' של ראשון הוא].

נמצא עתה: על נזקי גוף בגוף – שניהם חייבים [שהיה להם לעמוד].

על נזקי ממונו מהגוף – לרש"י, שניהם חייבים כאדם המזיק. להרי"ף, הראשון חייב כאדם המזיק והשני כבור [הלכך פטור על הכלים לשמואל]. לבעה"מ שניהם חייבים כבור. להרא"ש (בשיטת התוס'), לר"מ שניהם חייבים כאדם המזיק ולחכמים שניהם חייבים כבור.

על נזקי גוף מממונו – לרש"י ורי"ף ורא"ש, לרבא הראשון חייב אפילו הפקירו [רק אנו קיי"ל נתקל אנוס הלכך פטור כשהפקיר] והשני פטור אפילו לא הפקיר. ולבעה"מ הראשון חייב אפילו הפקיר והשני פטור כשהפקיר.

על נזקי ממונו (- כלים) מממונו – כולם פטורים [ולרב, דוקא כשהפקיר, אבל לא הפקיר דינו כנזקי ממונו בגוף].

ג. אם מחמת ראשון נפלו השני והשלישי – ראשון חייב בנזקי כולם [אם לא הזהיר]. ופירש רב פפא, כגון שנפל כשהוא מוטל לרוחב הדרך, כנבלה המפסקת את הדרך. רב זביד אמר: כמקל של סומין שמגשש בו הסומא ופעמים שהוא מושיטו לרוחב הדרך.

פירשו בתוס' שרב זביד חולק על רב פפא בדין וסובר שאם מושלך לרוחב ביושר אינו חייב בנזקי שלישי, לפי שהיה לו לשלישי לזהר כשראה השני שנפל. רק בכגון מקל הסומא שהוא באלכסון, וכשנתקל הראשון בקצה המקל, אותו שבה לאחור מכן ונתקל בקצהו השני לא ראהו. וצריך עיון כמי הלכה. ומתוך דברי הרי"ף משמע שאין כאן מחלוקת (רא"ש). גם הרמב"ם (יג,יא) סתם וכתב שאם היה מוטל לרוחב הדרך, ונתקל אחד בראשו ואחד ברגליו ואחד בבטנו – חייב בנזקי כולם (ומשמע אף שלא באלכסון, מכך שהקדים הנתקל ברגליו לנתקל בבטנו). וכן כתב הטור בשם רמ"ה. וכן נקט רש"ל.

הריא"ז פסק בכל אלו (וכן נראית דעת זקנו הרי"ד) שאין הנתקל חייב אלא כשנתקלו בו באפילה או בקרן זוית או כשמילא כל הדרך במכשול שעשה, שלא היה חברו יכול להזהר בדבר. אבל רוב הראשונים אין נוקטים כן (ע' לעיל כז).

דפים לא – לב

סו. מה הדין במקרים דלהלן:

א. זה בא בחביתו וזה בא בקורתו – ונשברה החבית בקורה.
 ב. היו מהלכים זה אחר זה, ונשברה חבית בקורה תוך כדי הליכה או כשהראשון עמד.
 א. זה בא בחביתו (מצד זה) וזה בא בקורתו (מצד זה), ונשברה חבית בקורה ופגעו זה בזה – פטור, שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך.
 היה בעל קורה רץ ובעל חבית מהלך – חייב [ואף לדעת הסובר שיש רשות לרוץ ברשות הרבים, לא כשנושא קורה על כתפו].
 וכן במקום שאין רשות לבעל קורה להלך, כגון בחצר של בעל החבית – חייב. ואולם במקום שאין לשניהם רשות להלך בו – פטור מפני ששניהם שותפים במעשה הנזק. ואם בעל חבית היה עומד – בעל קורה חייב (עפ"י ר"י בתוס' והג"א. ואעפ"י ששינה בכך שנעמד לפוש ברה"ר. רש"ל [וע' לעיל כ שיש סוברים שאף באדם אומרים 'כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור']).

ב. היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון ונשברה חבית בקורה – פטור (שזה מהלך כדרכו והוא מיהר ללכת).
 היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון – חייב.

היה בעל קורה ראשון ועמד, ומתוך כך נשברה החבית – חייב. ואם אמר לבעל חבית: עמוד – פטור. לדברי רבי יוחנן פירשו דוקא כשעמד לפוש (שמשונה הוא ואין רה"ר עשויה לכך. רש"י), אבל עמד לכתף (כדרכו) – פטור, שטרוד מלהזהיר וצריך הלה להזהר בעצמו. ולדברי רב נחמן בר יצחק חייב אפילו בעמידה לכתף, לפי שהיה לו להזהיר.
 היה בעל חבית ראשון ועמד (אפילו לכתף. נמו"י ורש"ל. וע' הרמ"ש) ומתוך כך ניוזקה בקורה – פטור. ואם אמר לבעל קורה עמוד – חייב.